

УДК 339.54; 339.56
DOI: 10.33813/2224-1213.24.2021.4

Дорошенко Тетяна Миколаївна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту та економіки,
Льотна академія Національного авіаційного університету
tat-doroshenko@ukr.net
ORCID iD: 0000-0002-9968-9201*

Шибіріна Світлана Олександрівна

*кандидат економічних наук,
асистент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
sshibirina@gmail.com
ORCID iD: 0000-0003-1425-6704*

АНАЛІЗ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Мета статті полягає в оцінці експортного потенціалу України через аналіз товарної і географічної структури вітчизняного експорту та обґрунтування перспективних напрямків просування вітчизняної продукції на ринок Євросоюзу. **Методологія дослідження** включає методи аналізу та синтезу – для оцінки структури експорту товарів у країни ЄС та структури експорту у географічному розрізі; метод порівняння – для порівняння показників, що характеризують експортний потенціал; метод узагальнення – для формулювання висновків та інші. **Результати роботи:** на основі проведеного аналізу експортного потенціалу України досліджено поточний стан експортної діяльності та визначено перспективні напрямки її розвитку в умовах євроінтеграції. **Висновки.** Європейський Союз є одним з основних торговельних партнерів України, на який у 2020 р. припадало 37,1% від загального експорту. Найбільші експортні поставки товарів Україна здійснювала до Польщі, Німеччини, Італії, Нідерландів, Угорщини, Румунії. У структурі експорту переважає продукція АПК та харчової промисловості (35,0%), металургійного комплексу (16,7%) та машинобудування (16,3%). Аналіз експортного потенціалу України свідчить про яскраво виражену сировинну структуру експорту. З метою переходу України до експорту наукомісткої інноваційної продукції необхідно розвивати сектори інформаційно-комунікацій-

них технологій, креативних послуг, туризму, технічного обслуговування та ремонту повітряних суден, виробництва запчастин та комплектуючих виробів для аерокосмічної та авіаційної промисловості.

Ключові слова: експорт, експортний потенціал, євроінтеграція, товари, конкурентні переваги, ринок, сектор.

Дорошенко Татьяна Николаевна

кандидат педагогических наук,

доцент кафедры менеджмента и экономики,

Летняя академия Национального авиационного университета.

Шибирина Светлана Александровна

кандидат экономических наук,

ассистент кафедры статистики и демографии,

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Анализ экспортного потенциала Украины в контексте евроинтеграции

Цель статьи – оценка экспортного потенциала Украины через анализ товарной и географической структуры отечественного экспорта и обоснование перспективных направлений продвижения отечественной продукции на рынок Евросоюза. **Методология исследования** включает методы анализа и синтеза для оценки структуры экспорта товаров в страны ЕС и структуры экспорта в географическом разрезе; метод сравнения – для сравнения показателей, характеризующих экспортный потенциал; метод обобщения – для формулировки выводов и другие. **Результаты работы:** проанализирован экспортный потенциал Украины, оценено текущее состояние экспортной деятельности и определены перспективные направления ее развития в условиях евроинтеграции. **Выводы.** Европейский Союз является одним из основных торговых партнеров Украины, на который в 2020 г. приходилось 37,1% от общего экспорта. Наиболее крупные экспортные поставки товаров Украина осуществляла в Польшу, Германию, Италию, Нидерланды, Венгрию, Румынию. В структуре экспорта преобладает продукция АПК, пищевой промышленности (35,0%), металлургического комплекса (16,7%) и машиностроения (16,3%). Анализ экспортного потенциала Украины свидетельствует о ярко выраженной сырьевой структуре экспорта. С целью перехода Украины к экспорту наукоемкой инновационной продукции необходимо развивать сектора информационно-коммуникационных технологий, креативных услуг, туризма, технического обслуживания и ремонта воздушных судов, производства запчастей и комплектующих изделий для аэрокосмической и авиационной промышленности.

Ключевые слова: экспорт, экспортный потенциал, евроинтеграция, товары, конкурентные преимущества, рынок, сектор.

Doroshenko Tatiana,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department Management and Economics,

Flight Academy of the National Aviation University.

Shybirina Svitlana,

Candidate of Economic Sciences,

Assistant Professor at the Department of Statistics and Demography,

Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Analysis of export potential of ukraine in the context of european integration

European integration opens wide opportunities for Ukraine to cooperate with developed European countries, strengthening its position in the international arena. Export potential is the potential ability of a country to export goods or services. Exports of goods and services to EU countries in 2020 were \$ 21.9 billion (37.1% of total exports), including exports of goods – \$ 18.6 billion, exports of services – \$ 3.3 billion. Compared to 2019, exports of goods to EU countries decreased by \$ 2.1 billion (10.3%). The export structure is dominated by agriculture products, the food industry (35%), and the metallurgical complex (16.7%).

The greatest exporters of Ukrainian goods were the following EU countries: Poland (\$ 3.3 billion or 6.71% of total exports of goods), Germany (\$ 2.1 billion or 4.27%), Italy (\$ 1.9 billion or 3, 86%), the Netherlands (\$ 1.8 billion or 3.66%), Hungary (\$ 1.3 billion or 2.64%), Romania (\$ 1.1 billion or 2.24%).

The analysis of the export potential of Ukraine shows the raw material structure of exports. Integration into the EU market as a raw material supplement is dangerous for the country because it can consolidate technological dependence on developed countries. Increasing the share of goods with a high level of processing increase the stability of export income.

Promising areas of exporting activity are science-intensive industries: electronics, production of automation, technical means for non-traditional types of energy, new types of materials, biotechnology, etc.

To transition Ukraine to the exporting of knowledge-intensive innovative products and successfully enter world markets, the Export Strategy of Ukraine (Roadmap for Strategic Trade Development) has been developed, which identifies the following promising sectors: information and communication technologies, software development, creative services, tourism, maintenance and repair of aircraft, production of spare parts and components for the aerospace and aviation industries, mechanical engineering, food industry. Sectors are grouped into clusters. An individual sectoral strategy is developed for each sector.

Key words: *export, export potential, European integration, goods, competitive advantages, market, sector.*

Постановка проблеми. Європейська інтеграція відкриває для України широкі можливості для співпраці з розвинутими країнами Європи, зміцнюючи її позиції на міжнародній арені. Нарощування поставок українських товарів до Євросоюзу дає поштовх для інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, їх технічного переозброєння на основі інвестицій та сучасних європейських технологій, уможливорює спеціалізацію на тих видах діяльності, в яких вони мають порівняльні переваги, сприяє підвищенню якості товарів і послуг та їх відповідності європейським стандартам, забезпечує адаптацію українського законодавства до європейських норм.

Торговельна співпраця з Європейським Союзом повинна відбуватися на взаємовигідних умовах, орієнтуватися на зовнішньоторговельні пріоритети України, обумовлені національним експортним потенціалом, враховувати критерії економічної ефективності міжнародної інтеграції. У перспективі така інтеграція повинна сприяти створенню спільних ринків товарів, послуг, капіталу і робочої сили.

Підписання Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, її ратифікація формують реальні можливості для досягнення цілей економічного розвитку держави. У цьому контексті актуальним є аналіз експортного потенціалу України та визначення перспективних секторів вітчизняного експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням експортного потенціалу України у контексті євроінтеграційного вектору її розвитку займалися такі вчені: А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, Н.О. Іксарова, К.С. Пугачевська, А.О. Рупчева, А.В. Ставицька, Н.Г. Калюжна, Ж.М. Жигалкевич, О.В. Станіславський та інші науковці. Зокрема, Н.Г. Калюжна досліджувала різні підходи до трактування поняття «економічний потенціал», А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, Н.О. Іксарова розглядали експортний потенціал України у контексті зовнішньої торгівлі, К.С. Пугачевська, А. Рупчева, А.В. Ставицька вивчали перспективи розвитку експорту за умов євроінтеграції та можливості реалізації експортного потенціалу. Разом з тим, проблематика можливостей нарощення експортного потенціалу України на ринках ЄС потребує подальшого дослідження.

Мета статті – оцінка експортного потенціалу України через аналіз товарної та географічної структури вітчизняного експорту та обґрунтування перспективних секторів просування вітчизняної продукції на ринок Євросоюзу.

Виклад основного матеріалу. Першочерговим завданням зовнішньої політики України є здобуття повноправного членства в ЄС. Євроінтеграційний процес – це, перш за все, спільна ефективна економічна співпраця з країнами, які входять до складу Європейського Союзу на рівних паритетних умовах. Завдячуючи своєму вигідному геополітичному положенню та географічному розташуванню в центрі Європи, Україна позиціонується як пріоритетний партнер для Європейського Союзу. Основним інструментом зближення України та Євросоюзу є Угода про асоціацію, яка сприяє розвитку більш тісних політичних відносин та економічних зв'язків. Передбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначає правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС [11].

Інтеграція з ЄС та створення зони вільної торгівлі відкриває для України широкі перспективи: входження в єдиний зовнішній ринок ЄС; набуття статусу одного з лідерів постачання продовольства до ЄС; додаткові торговельні преференції (квоти на експорт без сплати мита); гармонізацію національного законодавства із законодавством ЄС, що дає можливість українським компаніям підвищити рівень своїх стандартів та бути потенційно конкурентоспроможними й на інших міжнародних ринках; розвиток середнього та малого бізнесу; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції; впровадження стандартів ЄС на вітчизняних підприємствах тощо [4, с. 119].

Під експортним потенціалом розуміють потенційну здатність і спроможність країни здійснювати експорт товарів чи послуг. Основними його характеристиками є: формування стійкої конкурентної позиції країни на світовому ринку; наявність порівняльних переваг, що забезпечують ефективну участь держави у міжнародному поділі праці; здатність створювати та експортувати певний обсяг товарів і послуг належної якості [7, с. 322].

Таким чином, з одного боку, експортний потенціал покликаний забезпечити реалізацію конкурентних переваг вітчизняної продукції та сприяти збільшенню обсягів її реалізації на зовнішніх ринках, а з іншого – відображає спроможність національної економіки виробити і реалізувати певний обсяг товарів з максимальною ефективністю для господарюючих суб'єктів, регіонального господарського комплексу і держави в цілому.

Експортний потенціал включає внутрішній потенціал національної економіки (сторона пропозиції), потенціал зарубіжних ринків (сторона попиту) та систему бар'єрів і стимулів.

Внутрішній потенціал національної економіки – це її трудовий, ресурсний, виробничий, інноваційний, інвестиційний, інфраструктурний, маркетинговий і фінансовий потенціал.

Потенціал зарубіжних ринків розглядають як потенційну ємність ринку конкретного товару, що характеризується виробничим (кількість товарів, які пропонуються на ринку протягом певного періоду) і споживчим (здатність ринку поглинути певну кількість товарів) потенціалом.

Сторона пропозиції товарів взаємодіє із стороною попиту через систему бар'єрів та стимулів. Бар'єрами на шляху українського експорту є мита, квоти, корупція на кордоні, відсутність доступу до торгового фінансування, труднощі у виявленні потенційних ринків і покупців, недостатня відповідність продукції міжнародним технічним вимогам і стандартам тощо [1].

До стимулів відносять фінансове стимулювання експорту; послаблення податкового тиску, надання митних пільг; покращення регуляторного середовища; створення пулів експортерів; допомогу держави малим і середнім підприємствам та їх залучення до експортної діяльності тощо.

У 2020 році на експортну діяльність України впливали такі чинники:

- глобальна пандемія COVID-19 викликала масштабну економічну кризу (скорочення виробництва в усіх країнах, зменшення попиту та падіння цін на світових товарних ринках);
- сировинна спрямованість вітчизняного експорту та орієнтація українських підприємств на зовнішні ринки збуту посилює залежність валютних надходжень від цінових коливань на цих ринках;
- триваюча військова та торговельна агресія Росії проти України;
- системні проблеми розвитку ЗЕД (відшкодування ПДВ, митне та податкове регулювання) [6].

За підсумками 2020 року Україна експортувала товари і послуги до 228 країн на суму \$59,0 млрд. Порівняно з 2019 роком обсяг експорту скоротився на \$5 008,3 млн (7,8%). У структурі експорту 83,4% (\$49,2 млрд) припадає на товари і 16,6% (\$9,8 млрд) на послуги. Порівняно з 2019 роком, експорт товарів скоротився на \$841,7 млн (1,7%) [10].

Експорт товарів і послуг до країн ЄС у 2020 році становив \$21,9 млрд (37,1% від загального експорту), в т.ч. експорт товарів – \$18,6 млрд, експорт послуг – \$3,3 млрд. Порівняно з 2019 роком, експорт товарів до країн ЄС скоротився на \$2,1 млрд (10,3%) [10].

У географічному розрізі найбільшими експортерами українських товарів у 2020 році були такі країни ЄС: Польща (\$3,3 млрд або 6,71% від загального експорту товарів), Німеччина (\$2,1 млрд або 4,27%), Італія (\$1,9 млрд або 3,86%), Нідерланди (\$1,8 млрд або 3,66%), Угорщина (\$1,3 млрд або 2,64%), Румунія (\$1,1 млрд або 2,24%) [2].

Структура експорту товарів та послуг формується під впливом попиту і визначається рівнем та особливостями розвитку національної економіки (таблиця 1).

Таблиця 1

Структура експорту Україною товарів до країн ЄС

Товарна група	2019 рік		2020 рік		Динаміка	
	\$ млн.	%	\$ млн.	%	\$ млн.	%
Продукція АПК та харчової промисловості	7314,1	35,2	6 521,8	35,0	-792,3	-0,2
Продукція металургійного комплексу	3796,6	18,3	3 103,1	16,7	-693,5	-1,6
Продукція машинобудування	3087,4	14,9	3 025,0	16,3	-62,4	+1,4
Мінеральні продукти	2697,1	13,0	2 069,6	11,1	-627,5	-1,9
Деревина та паперова маса	1124,8	5,4	1 129,2	6,1	+4,4	+0,7
Продукція легкої промисловості	1 006,7	4,9	898,6	4,8	-108,1	-0,1
Різні промислові товари	960,4	4,6	1 111,9	6,0	+151,5	+1,4
Продукція хімічної промисловості	763,7	3,7	752,9	4,0	-10,8	+0,3
Всього	20750,8	100	18612,1	100	-2138,7	-

Складено автором на основі [6]

У структурі експорту переважає продукція АПК і харчової промисловості (35%) та металургійного комплексу (16,7%), що здебільшого представлена проміжними товарами, які використовуються як сировина для виробництва кінцевих споживчих товарів.

Протягом 2020 року за більшістю товарних груп поставки зменшилися. Збільшення відбулось лише за товарними групами «Деревина та паперова маса» (на \$4,4 млн або на 0,7%) і «Різні промислові товари» (на \$151,5 млн або на 1,4%). У відносному виразі на 1,4% збільшився також експорт продукції машинобудування та на 0,3% продукції хімічної промисловості (хоча в абсолютному виразі відбулось їх зменшення на \$62,4 млн та \$10,8 млн відповідно).

За даними моніторингового звіту Єврокомісії, Україна є третьою країною-експортером агропродукції в ЄС після США і Бразилії. У 2020 році Європейський Союз був головним ринком для збуту риби і рибопродуктів – \$26 млн (62% вартості експорту); яєчних продук-

тів – \$12 млн (64%); \$меду – 115 млн (83%); плодів і ягід – \$184 млн (77%); ріпаку – \$949 млн (94%); матеріалів рослинного походження – \$45 млн (96%); соєвої олії – \$133 млн (59%); макаронних виробів – \$41 млн (76%); консервованих томатів – \$41 млн (75%); соків – \$50 млн (68%); екстрактів та концентратів з чаю і кави – \$17 млн (53%); дріжджів – \$19 млн (76%) [10].

Суттєве скорочення обсягу експорту за усіма основними групами товарів у кількісному і вартісному виразі зумовлене карантинними обмеженнями, встановленими Євросоюзом у зв'язку із пандемією COVID-19.

Проте, не дивлячись на загальне зменшення обсягу експорту, за окремими видами товарів відбулось зростання: олія соняшникова (+\$ 256,7 млн), електричні водонагрівачі акумулювальні (+\$ 71,0 млн), прокат плоский з вуглецевої сталі завширшки 600 мм або більше (+\$52,6 млн), інші меблі та їх частини (+\$ 41,5 млн), насіння соняшнику (+\$ 33,2 млн.), пшениця (+ \$30,2 млн), олія соєва (+ \$29,4 млн), частини до залізничних локомотивів (+ \$27,5 млн), мед натуральний (+ \$27,3 млн) та ін. [6].

Будь-які продукти харчування, що ввозяться на митну територію Європейського Союзу, повинні відповідати санітарним вимогам ЄС щодо захисту здоров'я людей, що вимагає від українського експортера додаткової адаптації продукції для виконання нормативів ЄС. Отримання українським виробником акредитації уповноваженого експортера (так званий «єврономер») дозволить експортувати до ЄС товари на умовах, аналогічних продукції, що продається європейським виробником [8, с. 34].

Аналіз експортного потенціалу України свідчить про яскраво виражену сировинну структуру експорту. Інтегрування у ринок ЄС як сировинного придатка доволі небезпечно для країни, оскільки може закріпити технологічну залежність від розвинених країн. Збільшення частки товарів із високим рівнем переробки дозволить підвищити стабільність експортних надходжень. Наростити високотехнологічний експорт можна за рахунок:

- залучення інвестицій у проекти з виготовлення кінцевих високотехнологічних товарів;
- посилення захисту прав інтелектуальної власності, що стимулюватиме впровадження в Україні виробництв, захищених патентами;
- сприяння розвитку співпраці науки і бізнесу для стимулювання інновацій [1].

Головним чинником розвитку вітчизняного експорту повинні стати наукоємні галузі економіки: електроніка (в т.ч. мікроелектроніка), виробництво засобів автоматизації, технічних засобів для нетрадиційних видів енергетики, принципово нових видів матеріалів (із заданими властивостями), технологічних засобів їх виготовлення та оброблення, біотехнології та її продукції. Це дозволить скоротити експорт продукції, виробництво якої шкідливе для довкілля.

Вже тривалий час Україна є глобальним ІТ-хабом із якісною конкурентною експертизою для європейського ринку фінансових

технологій. Наприклад, одним із клієнтів компанії SoftServe є німецький Deutsche Bank. Українська IT-індустрія експортує послуги у таких трендових напрямках, як Big Data, телекомунікації та хмарні сервіси. У 2020 році експорт IT-послуг зріс на \$853 млн і вперше перевищив 5 млрд дол., його частка в загальному експорті досягла 8,3%. Для просування експорту IT-послуг українських компаній Міністерством закордонних справ України та Асоціацією «IT Ukraine» започатковано проект «IT Export Boost».

З метою переходу України до експорту наукомісткої інноваційної продукції і успішного виходу на світові ринки у 2016 році було розроблено Експортну стратегію України (Дорожню карту стратегічного розвитку торгівлі), в якій визначено такі перспективні сектори:

1. Сектор інформаційно-комунікаційних технологій, розробки програмного забезпечення.

2. Сектор креативних послуг, у т. ч. послуг з реклами та PR, дизайну, кіноіндустрії, індустрії моди тощо.

3. Сектор туризму, в т.ч. екотуризму, екстремального, культурного, ділового та освітнього туризму.

4. Сектор технічного обслуговування та ремонту повітряних суден як доповнення до існуючої авіаційної промисловості.

5. Сектор виробництва запчастин та комплектуючих виробів для аерокосмічної та авіаційної промисловості, у т.ч. для повітряних суден.

6. Сектор машинобудування.

7. Сектор харчової промисловості, зокрема харчових інгредієнтів, готових продуктів харчування та органічної продукції [3].

Сектори об'єднуються у три основні кластери. Перший кластер, що включає сектори із довгостроковою перспективою (1, 4, 5, 6), зосереджений на аерокосмічному секторі. Його завдання – створення у цих секторах високої доданої вартості та інновацій. Другий кластер об'єднує сектори із середньостроковою перспективою (2 і 3) і покликаний сприяти покращенню іміджу України за кордоном. Третій кластер націлений на короткострокову перспективу, включає елементи інновацій першого кластера і доповнює другий кластер. Він залежить від агропромисловості та має сприяти переробці сировини у продукцію з високою доданою вартістю. Кожен із кластерів характеризується поєднанням більш консолідованих секторів та секторів, що тільки зароджуються або нещодавно зазнали значних структурних змін. Для кожного сектора розробляється індивідуальна секторальна стратегія [3].

У 2020 році Україна продемонструвала певні результати щодо посилення євроінтеграції та більш повного використання свого експортного потенціалу, зокрема: досягнуто попередню домовленість про підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА), так званий «промисловий безвіз», що посилить конкурентоспроможність українського промислового експорту, досягнуто домовленість про збільшення безмитних тарифних квот для експорту України до ЄС [12].

Для розвитку експортного потенціалу України у найближчій перспективі необхідно: підвищити конкурентоспроможність українських виробників через активізацію структурного реформування економіки, перш за все експортоорієнтованого сектора; провести якісні зміни щодо спеціалізації України у світовому поділі праці; експортну стратегію держави спрямувати на підвищення в експорті частки наукомісткої та інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості, високотехнологічних послуг; усунути чи зменшити імпорتنний тариф на продукцію проміжного споживання, що використовується для виробництва експортних товарів та інвестиційні товари [5, с. 63].

Висновки. На підставі дослідження експортного потенціалу України в умовах євроінтеграції можна зробити такі висновки:

- Європейський Союз є одним із основних торговельних партнерів України, на який у 2020 р. припадало 37,1% від загального експорту. Скорочення експортних поставок на 10,3 % порівняно з 2019 роком зумовлене в основному карантинними обмеженнями, встановленими Євросоюзом у зв'язку із пандемією COVID-19, недостатньою конкурентоспроможністю несировинного експорту, системними проблемами розвитку ЗЕД;

- найбільші експортні поставки товарів Україна здійснювала до Польщі, Німеччини, Італії, Нідерландів, Угорщини та Румунії;

- у структурі експорту переважає продукція АПК та харчової промисловості (35,0%), металургійного комплексу (16,7%) та машинобудування (16,3%).

Аналіз експортного потенціалу України свідчить про яскраво виражену сировинну структуру експорту. Інтегрування у ринок ЄС, як сировинного придатка, доволі небезпечне для країни, оскільки може закріпити технологічну залежність від розвинених країн. З метою переходу України до експорту наукомісткої інноваційної продукції необхідно розвивати сектори інформаційно-комунікаційних технологій, креативних послуг, туризму, технічного обслуговування та ремонту повітряних суден, виробництва запчастин та комплектуючих виробів для аерокосмічної та авіаційної промисловості, машинобудування, харчової промисловості.

Список використаних джерел

1. Біла книга. Як реалізувати експортний потенціал України за умов глобалізації. Пропозиції щодо політики сприяння розвитку українського експорту. Київ. 2016. 52 с. URL: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2016/06/White_book_export_UKR_2016.pdf (дата звернення: 23.03.2021).

2. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. *Державна служба статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2020.html (дата звернення: 24.03.2021).

3. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017-2021: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.03.2021).

4. Жигалкевич Ж.М., Станіславський О.В. Особливості зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. № 16. С. 116-123.
5. Зовнішня торгівля України: ХХІ століття: монографія / за ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2016. 600 с.
6. Інфографіка щодо загальних підсумків експорту товарів і послуг України. *Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України*. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport-> (дата звернення: 24.03.2021).
7. Калужна Н.Г. Експортний потенціал країни: підхід до трактування поняття. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 30. С. 317-324.
8. Пугачевська К. С., Рупчева А. О. Перспективи розвитку експорту України за умов євроінтеграції. *Бізнес Інформ*. 2019. №5. С. 29-37.
9. Ставицька А.В., Нестеренко О.В. Експортний потенціал України та можливості його реалізації на світовому ринку. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 47-1. С. 89-93.
10. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. *Державна служба статистики України*. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2021_u.htm (дата звернення: 24.03.2021).
11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифіковано Законом України № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820 (дата звернення: 24.03.2021).
12. Україна 2020-2021: невиправдані очікування, неочікувані виклики (аналітичні оцінки). *Центр Разумкова*. <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-pidsumki-prognozi-ukr-eng.pdf> (дата звернення: 24.03.2021).

References

1. Bila knygha. Jak realizuvaty eksportnyj potencial Ukrainy za umov globalizacii. Propozycji shhodo polityky spryannja rozvytku ukrajinskogho eksportu [White book. How to realize Ukraine's export potential in the context of globalization. Proposals on the policy of promoting the development of Ukrainian exports] (2016). Available at: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2016/06/White_book_export_UKR_2016.pdf (accessed 23 March 2021).
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2021). Gheoghrafichna struktura zovnishnjoji torghivli Ukrainy tovaramy [Geographical structure of Ukraine's foreign trade in goods]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2020.html (accessed 24 March 2021).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021). Eksportna strateghija Ukrainy: Dorozhnja karta strateghichnogho rozvytku torghivli 2017-2021 [Export Strategy of Ukraine: Roadmap for Strategic Trade Development 2017-2021]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80#Text> (accessed 23 March 2021).
4. Zhyghalkevych Zh.M., Stanislavskyj O.V. (2019) Osoblyvosti zovnishnjo-ekonomichnoji dijalnosti vitchyznjanykh pidpryjemstv v umovakh jevrointehraciji [Features of foreign economic activity of domestic enterprises in the conditions of European integration]. *Ekonomichnyj visnyk NTUU «KPI»*. no 16. pp. 116-123.

5. **Mazaraki A.A.** (2016). Zovnishnja torghivlja Ukrainy: XXI stolittja [Ukraine's foreign trade: XXI century]. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics. (in Ukrainian).

6. **Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torghivli ta sil's'kogoho ghospodarstva Ukrainy** (2021). Infografika shhodo zaghal'nykh pidsumkiv eksportu tovariv i poslugh Ukrainy. [Infographics on the general results of exports of goods and services of Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3c3c882-4b68-4f23-8e25-388526eb71c3&tag=TendentsiiEksportuInfografika-eksport-> (accessed 24 March 2021).

7. **Kaljuzhna N.Gh.** (2015). Eksportnyj potencial krajiny: pidkhid do traktuvannja ponjattja [The country's export potential: an approach to the interpretation of the concept.] Visnyk Pryazovsjkogho derzhavnogho tekhnichnogho universytetu. Serija: Ekonomichni nauky. no. 30. pp. 317-324.

8. **Pughachevsjka K. S., Rupcheva A. O.** (2019). Perspektyvy rozvytku eksportu Ukrainy za umov jevrinteghraciji [Prospects for the development of Ukraine's exports in terms of European integration]. Biznes Inform. no 5 pp. 29-37.

9. **Stavyejka A.V., Nesterenko O.V.** (2019). Eksportnyj potencial Ukrainy ta mozhlyvosti jogho realizaciji na svitovomu rynku [Ukraine's export potential and opportunities for its realization on the world market]. Prychornomorsjki ekonomichni studiji. vol. 47-1. pp. 89-93.

10. **Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy** (2021). Tovarna struktura zovnishnjoji torghivli [Commodity structure of Ukraine's foreign trade]. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt/tsztt_u/arh_tsztt2021_u.htm (accessed 24 March 2021).

11. **Ughoda** (2014) Pro asociaciju mizh Ukrajinuju, z odnijeji storony, ta Jevropejskym Sojuzom, Jevropejskym spivtovarystvom z atomnoji energhiji i jikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoji storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part] Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820 (accessed 25 March 2021).

12. **Ukrajina 2020-2021: nevypravdani ochikuvannja, neochikuvani vyklyky (analytychni ocinky)** [Ukraine 2020-2021: unjustified expectations, unexpected challenges (analytical assessments)] (2021). Razumkov Center. Available at: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-pidsumki-prognozi-ukr-eng.pdf> (accessed 24 March 2021).